

werden opgejaagd en met de veiligheidsvoorschriften werd geen rekening gehouden. Terecht waren vele krijgsgevangenen bevreesd dat zij diep onder de grond door vallend gesteente zouden worden getroffen of dat zich een mijnontploffing zou voordoen¹, en er waren er dan ook onder hen die tot zelfverminking overgingen: 'stoere Australiërs', aldus Beets, 'vermorzelden met een rotsblok hun eigen tenen om in godsnaam maar niet de mijn in te moeten.'² Sommige mijnen lagen niet zo diep en dan was de toegangsschacht wel eens hellend aangelegd, maar er waren er ook waar de lagen zich ver onder het oppervlak bevonden en waarheen men dan, bij gebrek aan een lift, van verdieping naar verdieping langs ladders moest afdalen. In één mijn betekende zulks dat krijgsgevangenen vóór het begin van hun achturige arbeidsperiode twee uur lang naar beneden moesten klimmen en na afloop van die periode twee-en-een-half uur lang naar boven. 'Gebroken benen', aldus een van de in deze mijn werkzame krijgsgevangenen, 'worden een zegen geacht.'³

Over de verhoudingen tussen de krijgsgevangenen van verschillende herkomst hebben wij maar weinig gegevens. Elk kamp had kampcorveeën en het meest begeerde corvee was dat van de keukenploeg. Regel was het dat de eerste groep krijgsgevangenen die in een bepaald kamp arriveerde, dat keukencorvee met hand en tand verdedigde tegen de volgende groepen – niet alleen die corveeërs profiteerden daarvan maar veelal ook hun landgenoten. In het kamp bij de kolenmijn waarin ds. Hamel terecht kwam⁴, waren zowel het keuken- als het zieken corvee (verplegers behoeften niet in de mijn te werken) in handen van de Amerikanen die als eersten dat kamp bevolkt hadden. 'Het scheen', schreef de Nederlandse predikant,

'of Amerika het uitvaagsel zijner samenleving naar de Philippijnen had gezonden, want talrijke geïnterneerden toonden werkelijk misdadige eigenschappen en ondervonden niet de minste hinder van scrupules . . . De Amerikaanse officieren deden niets, letterlijk niets, om hun mannen tegen zichzelf te beschermen. Neen,

¹ Er zijn bij ongevallen in de mijnen slachtoffers onder de krijgsgevangenen geweest. 'Er moet gezegd worden', aldus een krijgsgevangene die in het burgerleven mijnningénieur was geweest, 'dat bij ongevallen, ongeacht de nationaliteit van het slachtoffer, door de Jappen steeds als paarden werd gewerkt.' (F. F. E. van Rummelen: 'Verslag' (18 sept. 1945), p. 2 (IC, I 139)). ² N. Beets: *De verre oorlog*, p. 259. ³ J. F. van West de Veer: 'Landstormsoldaat 1941-1945', p. 71. ⁴ De mijn werd door het Mitsoei-concern geëxploiteerd en de leiding van dat concern had voor een naar verhouding uitstekend kamp gezorgd; zij deed de krijgsgevangenen ook bijvoeding toekomen.